

UNA PRESA DE POSSESSIÓ DE LA BARONIA DE BELLPUIG

Voldria fer parcialment la transcripció de dues preses de possessió de la Baronia de Bellpuig, la primera no per un representant del Duc de Sessa, sinó del Marquès de Marcilly del regne de França i és que l'acte es feia quasi ja a la fi de la guerra dels Segadors, l'any 1649 i aleshores el Duc de Sessa era un enemic de Catalunya; la segona és de l'any 1715.

— I —

El dia 28 de juliol de 1649 es presentava a la vila de Bellpuig, l'illustre Rafael de Moxó, baró de la baronia de Montcortès i governador de la baronia de Bellpuig i vila de Linyola el qual havia estat anomenat per Lluís de Champs, Marquès de Marcilly, i Da. Maria de Champs i Blanes marquesa de Marcilly i baronessa de les baronies de Bellpuig i vila de Linyola, Vallmoll i Miralcamp i acompanyat d'un petit seguici, davant del Portal de Lleida, on l'esperaven els paers dels pobles de la Baronia de Bellpuig i Rafael de Moxó va ensenyar el seu nomenament al paer en cap de Bellpuig, Sebastià Naves, i a continuació va començar a prendre possessió de Bellpuig fent el ritual d'obrir i tancar les portes del Portal de Lleida. Després, acompanyat del seguici, va anar a prendre possessió del Castell, obrint i tancant les seves portes; després es traslladà a la Plaça del Pou, davant l'edifici de la Cúria i obrint i tancant les portes en va prendre possessió. Després mirant arreu va prendre possessió de tots els termes i castells de la Baronia amb les seves rendes. Després es va adreçar cap a l'església i aleshores allí, se li va dirigir en nom de tots els pobles de la Baronia el paer en cap de Bellpuig, Sebastià Naves, que li va presentar la següent suplicació:

Illustre Senyor Rafael Moxó (...), la innata fidelitat que los particulars y singulars persones de les viles de Bellpuig y demás viles de la pnt. baronia de Bellpuig han tingut a sos señors predecessors an venut varis y diversos censals a molts acreeadors per amor y prechs de dits señors per la qual causa don Ramon de Cardona (...) y don Hugo de Cardona fill seu y les universitats y singulars personas de dita baronia per a pagar y satisfacer les sobredites pensions de censals a dits acreeadors se imposaren un onse sobre los fruits que.s cullirien en les terres (...) en quince dies del mes de juliol de 1454 (...) —i estava capitulat— depositar cent lliures quiscun any en una Taula —banc— bona y segura en la ciutat de Lleida (...) e com des de l'any 1581 (...) se hajan apropiat lo dit onse sens depositar cada un any les dites cent lliures, les quals si fossen estades depositades manifestament se veu que restaria lo dit onse finit y extingit. Per tant y altrament los pahers (...) supliquen sie de son servey manar depositar les cent lliures des del dit any 1444 fins al dia present juntament amb los intereses discorreguts —i aleshores comenten que ja han pactat amb els seus senyors l'afranquiment de dit onse a canvi de 1.000 lliures que han de pagar els pobles de la Baronia.

A partir d'aquí, el Memorial presentat explica com els pobles de la Baronia es van fer càrrec de diferents crèdits dels seus senyors i a partir d'ara volen que els paguin ells i comencen pel firmat per Jaume Alós Colom, donzell, com a procurador d'Anthon de Cardona i Dª Joana de Cardona el 3 de març de 1584 per 5.550 lliures.

Un altre acte d'indemnitat firmat per Ferran de Cardona el 26 de març de 1537 davant el venerable Miquel Paella, capellà major de l'església de Bellpuig, per valor de 4.900 lliures.

Un altre acte firmat per Jaume Alós Colom, procurador, fet el 14 de juny de 1594 per 3.750 lliures, a Barcelona.

Un altre acte firmat per Anton Folch de Cardona, firmat el 23 de desembre de 1580 davant del notari de Cervera, Felip Camps, per valor de 20.000 lliures. El Sr. Antoni de Cardona, el 10 de juliol de 1588 demanava 1.000 lliures més a Barcelona.

També tenien els pobles de la Baronia un altre acte d'indemnitat que havia fet D. Antoni de Cardona davant el notari de Bellpuig Joan Gener el 19 de gener de 1604, on prometia que es faria càrrec de tots els deutes que s'havien imposat els pobles de la seva baronia per tal d'ajudar-lo a ell i als seus predecessors.

Pel que molt humilment en el moment de prendre possessió de la Baronia li demanen que es faci càrrec dels interessos i dels crèdits abans mencionats, li demanen que juri guardar els privilegis, usos i costums, i li demanen que perdoni tots els crims que s'hagin comès fins el dia d'avui, no havent-hi cap motiu ni instància per part dels marquesos de Marcilly. I també volen aconseguir remissió de qualsevol regalies que hagin estat passades pel Consell Reial i la concessió del privilegi a les Universitats de la Baronia de batlles triennals que volen que el dit Rafael de Moxó juri.

I explicat tot això, Sebastià Naves deia que els paers de Bellpuig i demás pobles de la Baronia i tots els seus habitants en vista de les cartes reials que ha presentat Rafael de Moxó se li pagarien tots els delmes, drets i emoluments que s'ha acostumat a pagar fins avui, deixant clar que tocant a l'onzè ha quedat clar que pagant en un sol cop 1.000 lliures en queden deslliurats i de prestar-li los dits sagraments i homenatges acostumats i confiant que els Comtes de Savallà paguin tots els crèdits explicats abans, dels quals tots els pobles de la Baronia portaven plet davant la Reial Audiència i sense perjudici dels privilegis de la unió i incorporació feta de dites Baronies de Bellpuig i vila de Linyola a la Corona Reial i sense perjudici de la causa que es porta davant la Reial Audiència en la sala de Baltasar Tàpies, i sense perjudici de la nul·litat del modern privilegi o gràcia feta per l'Excm. Duc d'Aluy a la Comtessa de Savallà i que les Universitats estiguin salves i il·leses de la manera que estaven abans de la Reial Sentència de Baltasar Tàpies, a 19 de desembre de 1648.

A continuació el Governador Rafael de Moxó, digué que tal com s'havia quedat amb el pacte signat a Barcelona el 6 de juliol de 1649, per la Comtessa de Savallà es perdonava l'onzè. Segon, que es pagaria tots els actes d'indemnitat firmats pels Barons anteriors que havia tingut la Baronia.

Tercer, que perdona tots els delictes que s'han comès fins el dia d'avui a excepció de lladres públics, homicidis voluntaris, traïció i crims majors.

Quart. Ell per sos principals se aparta de qualssevol instàncies criminals en la règia cort i instarà la remissió i cancelació de totes les enquestes que es porten davant la Cort contra les Baronies i Universitat.

Cinquè. Es concedeix privilegi a les Universitats de dites Baronies de fer terna de batlles i que se segueixi la manera pactada, o sigui que paguin les 1.000 lliures els pobles de les Baronies.

Sisè. Rafael de Moxó jura en nom dels seus senyors tots els privilegis, usos i costums escrits i no escrits i que fins avui s'han conservat.

I fins aquí aquesta presa de possessió feta l'any 1649, que més que donar informació, ens obre tota una sèrie d'interrogants i qüestions que s'han d'estudiar. Com que aquest acte notarial està bastant mal escrit, he volgut seguir una presa de possessió feta l'any 1715, en acabar la guerra de Successió.

— II —

Les preses de possessió seguien sempre el mateix ritual. I aclarim que la possessió ocular de tots els pobles de la Baronia es feia des del Pla de l'església Parroquial.

El procurador del Duc de Sessa jurava que mantindria els privilegis dels pobles de la Baronia agenollat amb les mans posades damunt del missal i davant del Capellà Major de l'església.

Una vegada fet el jurament, sortien de l'església i se n'anaven a la plaça de St. Roc, on, per demostrar que tenia el poder, destituïa —en aquest cas, el 28 de maig de 1715— el batlle de Bellpuig Jaume Granyó, el batlle de St. Martí Francesc Renyer, el batlle de Vilanova Josep Palau, el de Golmés Antoni Jovells i el de Castellnou Blai Niubó, prenent-los totes les potestats i poders que tenien. I a continuació va desembeinar l'espasa i va fer uns girs a l'aire i després es va treure i posar el guant i va cridar Visca D. Fco. Xavier, Duc de Sessa. I això fou el signe d'haver pres la jurisdicció civil i criminal alta i baixa, mer i mixt imperi.

I aleshores el paer en cap de Bellpuig, Josep Camps, li va donar un puny de blat, ordi i segalós, un vas de vi, un altre d'oli i alguns diners en senyal de la possessió dels drets, censos i fruits que es cullen als pobles de la Baronia.

Aleshores el Procurador General demanava que se li prestés els sagraments i homenatge de fidelitat. I aleshores formaven davant d'ell els paers de Bellpuig, Josep Camps, Silvestre Navés i Josep Abelló, i una sèrie de veïns de Bellpuig, els paers de St. Martí de Maldà, Raimundo Foguet i Pau Canyelles, i els notables del poble; els paers de Vilanova de Bellpuig, Josep Calbís i Miquel Brufau, i els notables de la vila; els paers de Golmés, Josep Rubinat i Francesc Llobera, i els notables, i els paers de Castellnou de Seana, Josep Niubó i Vidal i Raimundo Pocallet. I allí a la plaça de St. Roc prometien que serien bons vassalls i que cadascú dels pobles de la Baronia els tindria com als seus legítims senyors i obeiran els seus ministres i pagaran el que els correspongui de tot el fruit.

Una vegada prestat el jurament d'homenatge, el procurador anomenava novament tots els batlles que havia destituït abans com a prova de la seva força, i aquests li prestaven també jurament de fidelitat i homenatge, «en mano y boca» del dit Procurador, i prometien complir fidelment llur ofici. I aquí s'havia acabat la presa de possessió dels pobles de la Baronia de Bellpuig.

E. MESTRE i ROIGÉ

1) — AHCC. Not. de Bellpuig, Isidre Calbís, *Manual 1649*.

2) — AHCC. Not. de Bellpuig, Joaquim Rosell, *Manual 1715*.